

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد اقتصاد

قرارداد آتی ها در اقتصاد اسلامی

دانشجو:

محمد نعمتی

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین غلامرضا مصباحی

استاد مشاور:

دکتر مسعود درخشان

شهریور ۱۳۸۴

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه، اقتباس و .... از این پایان نامه کارشناسی ارشد برای
دانشگاه امام صادق (ع) محفوظ است. نقل مطالب با ذکر ماخذ بلامانع است.

تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای محمد نعمتی تحت عنوان

قرارداد آتی‌ها در اقتصاد اسلامی

را از نظر شکل و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد

پیوسته پیشنهاد می‌کنند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	محل امضاء
(۱) استاد راهنما	غلامرضا مصباحی مقدم	استادیار	 ۸۴، ۶، ۱۵
(۲) استاد مشاور	مسعود درخشان	دانشیار	
(۳) نماینده شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده:	حسین عیوضلو	استادیار	
(۴) استاد ناظر:	احمد شعبانی	استادیار	

تقدیر و تشکر

من علمنی حرفاً فقد سیرنی عبداً
سپای و قدردانی دارم از همه استید عزیز و بزرگوار در دانشگاه امام صادق (ع)
که نقش بسزایی در تربیت علمی دانشجویان دارند.
و سپاس ویژه از همه مسؤولان خدوم دانشگاه بویژه ریاست محترم آن حضرت
آیت ا... مهدوی کنی که بستری مناسب جهت تربیت اسلامی و علم‌آموزی
فراهم کرده‌اند.

تقدیم

به پدر و مادر عزیزم که آنچه کسب کرده‌ام همه بواسطه تلاش، ایثار و دعای
خیر آنها بوده است.

چکیده

دهه‌های پایانی قرن بیستم شاهد توسعه روزافزون بکارگیری از ابزارهای جدیدی در بازارهای مالی بوده است. این ابزارهای جدید که مشتقات نامگذاری شده‌اند از آخرین ابداعات متخصصان مالی در این زمینه محسوب می‌شوند. قراردادهای آنها از مهمترین این ابزارها است. آتی‌ها قراردادی است که طبق آن خریدار (فروشنده) متعهد به دریافت (تحویل) دارایی پایه قرارداد در تاریخ معینی در آینده می‌شود. همه شرایط قراردادها به جز قیمت آن استاندارد و معین است. قیمت قراردادها طبق مکانیسم ویژه حاکم بر بازار آتی‌ها تعیین می‌شود.

سؤال و مشکلی که با آن مواجه هستیم این است که آیا امکان بکارگیری این ابزار در بازار مالی اقتصاد اسلامی وجود دارد؟ و آیا این ابزار را می‌توان در چارچوب عقود اسلامی معین طراحی کرد؟

پاسخ به این سؤالات نیاز به بررسی ماهیت آتی‌ها و شرایط آن از یک طرف و بررسی عقود معین و شرایط آنها از سویی دیگر دارد. نااطمینانی و مدیریت ریسک کلیدیترین مفهوم برای شناخت ماهیت آتی‌ها است. توجه به این مساله این نکته را مشخص می‌سازد که کارکرد مورد انتظار از آتی‌ها را نمی‌توان در قالب عقود معین برآورده ساخت، چرا که این عقود برای کارکردهای مشخص و تعریف شده‌ای طراحی شده‌اند. لذا آتی‌ها را می‌توان به عنوان عقدی مستحدث تلقی کرد. اما به کارگیری از این عقد در اقتصاد اسلامی مستلزم بررسی برخورداری این عقد از شرایط اصلی اعتبار قراردادها در فقه و پاسخ‌گویی به شبهات مطرح در این خصوص می‌باشد.

واژگان کلیدی:

قرارداد آتی‌ها، ریسک و نااطمینانی، مدیریت ریسک، پوشش ریسک، سفته‌بازی، آربیتراژ، بورس آتی‌ها، بیع سلف، بیع کالی به کالی، قیمت شناور و غرر.

فهرست کلی مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات
۷	بخش اول: بررسی قرارداد آتی‌ها به لحاظ نظری
۸	فصل دوم: تحولات و توسعه ابزارهای معاملاتی
۲۹	فصل سوم: معرفی قرارداد آتی‌ها و مفاهیم آن
۸۲	بخش دوم: بررسی تطبیقی و فقهی قرارداد آتی‌ها
۸۳	فصل چهارم: عقود معین و مشابه قرارداد آتی‌ها در اقتصاد اسلامی
۱۱۷	فصل پنجم: قرارداد آتی‌ها عقدی غیرمعین در اقتصاد اسلامی
۱۶۱	فصل ششم: نتیجه تحقیق

فهرست تفصیلی مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات.....
۲	۱-۱ مقدمه.....
۴	۲-۱ ضرورت موضوع.....
۴	۳-۱ نوآوری تحقیق.....
۵	۴-۱ فرضیه‌های تحقیق.....
۵	۵-۱ روش تحقیق.....
۵	۶-۱ روش گردآوری اطلاعات.....
۵	۷-۱ قلمرو تحقیق.....
۶	۸-۱ استفاده‌کنندگان از تحقیق.....
۶	۹-۱ واژگان کلیدی.....
۷	بخش اول: بررسی قرارداد آتی‌ها به لحاظ نظری.....
۸	فصل دوم: تحولات و توسعه ابزارهای معاملاتی.....
۹	۱-۲ مقدمه.....
۱۱	۲-۲ تاریخچه معاملات سلف.....
۱۴	۳-۲ از قرارداد سلف تا قرارداد آتی‌ها.....
۱۷	۴-۲ دارایی‌های پایه در قرارداد آتی‌ها.....
۱۷	۱-۴-۲ شرایط دارایی پایه موضوع قرارداد آتی‌ها.....
۱۷	۲-۴-۲ ۱-۴-۲ تغییرپذیری قیمت.....
۱۸	۳-۴-۲ ۲-۴-۲ همگن بودن دارایی پایه.....
۱۹	۴-۴-۲ ۳-۴-۲ ساختار رقابتی بازار دارایی پایه.....
۲۰	۵-۴-۲ ۴-۴-۲ موافقت معامله گران دارایی پایه در بازار فیزیکی با انجام معاملات آتی‌های دارایی پایه.....
۲۰	۶-۴-۲ ۲-۴-۲ انواع دارایی‌های پایه در بازار آتی‌ها.....
۲۲	۷-۴-۲ ۱-۲-۴-۲ تفاوت آتی‌های کالا با آتی‌های مالی.....
۲۳	۸-۴-۲ ۲-۲-۴-۲ انواع کالاها در بازار آتی‌ها.....
۲۴	۹-۴-۲ ۱-۲-۲-۴-۲ کالاهای کشاورزی.....
۲۵	۱۰-۴-۲ ۲-۲-۲-۴-۲ فلزات.....
۲۶	۱۱-۴-۲ ۳-۲-۲-۴-۲ “کالاهای انرژی”.....

۲۹.....	فصل سوم: معرفی و مفاهیم قرارداد آتی‌ها
۳۰.....	۱-۳ مقدمه
۳۱.....	۲-۳ جایگاه آتی‌ها در مجموعه ابزارهای معاملاتی موجود
۳۳.....	۳-۳ معاملات در بازار فیزیکی
۳۳.....	۱-۳-۳ قراردادهای اسپات
۳۵.....	۲-۳-۳ قراردادهای سلف
۳۷.....	۱-۲-۳-۳ قیمت سلف
۴۲.....	۲-۲-۳-۳ بازده قراردادهای سلف
۴۴.....	۳-۲-۳-۳ “خروج از بازار سلف”
۴۶.....	۴-۳ قرارداد آتی‌ها
۴۹.....	۱-۴-۳ عناصر تشکیل‌دهنده قرارداد آتی‌ها و بازار آن
۵۰.....	۱-۱-۴-۳ قابلیت معامله آتی‌ها در بورس
۵۳.....	۲-۱-۴-۳ استانداردهای قرارداد آتی‌ها
۵۳.....	۱-۲-۱-۴-۳ شرایط استاندارد برای قرارداد آتی‌ها
۵۷.....	۲-۲-۱-۴-۳ مزایای استاندارد بودن قرارداد آتی‌ها
۵۸.....	۳-۱-۴-۳ اتاق پایاپای در بازار آتی‌ها
۶۱.....	۴-۱-۴-۳ تسویه حساب‌های روزانه در بازار آتی‌ها
۶۵.....	۵-۱-۴-۳ خروج از بازار آتی‌ها
۶۸.....	۲-۴-۳ تعریفی از قرارداد آتی‌ها
۷۱.....	۵-۳ معامله‌گران و استراتژی آنان در بازار آتی‌ها
۷۲.....	۱-۵-۳ پوشش‌دهندگان ریسک
۷۳.....	۱-۵-۳ پوشش‌دهندگان ریسک
۷۵.....	۲-۵-۳ سفته‌بازان
۷۷.....	۳-۵-۳ آربیتراژگران
۷۹.....	۶-۳ قیمت‌گذاری قرارداد آتی‌ها
۸۲.....	بخش دوم: بررسی تطبیقی و فقهی قرارداد آتی‌ها
۸۳.....	فصل چهارم: عقود معین و مشابه قرارداد آتی‌ها در اقتصاد اسلامی
۸۴.....	۱-۴ مقدمه
۸۵.....	۲-۴ انواع عقود
۸۵.....	۱-۲-۴ تقسیم عقد از لحاظ دوام
۸۶.....	۲-۲-۴ تقسیم عقد از لحاظ اثر ذاتی

۸۷.....	۳-۲-۴ تقسیم عقد از لحاظ مطلق یا مشروط بودن تأثیر اراده
۸۸.....	۴-۲-۴ تقسیم عقد از لحاظ وضعیت طرفین در برابر هم
۸۹.....	۵-۲-۴ تقسیم عقد از لحاظ احتمالی یا قطعی بودن موارد عقد
۸۹.....	۳-۴ عقد بیع
۹۱.....	۱-۳-۴ تعریف عقد بیع
۹۲.....	۲-۳-۴ ماهیت و ذات عقد بیع
۹۴.....	۳-۳-۴ شرایط صحت عقد بیع
۹۶.....	۱-۳-۳-۴ شرایط مبیع در عقد بیع
۹۷.....	۲-۳-۳-۴ شرایط ثمن در عقد بیع
۹۸.....	۴-۳-۴ انواع عقد بیع
۱۰۰.....	۱-۴-۳-۴ بیع سلف
۱۰۵.....	۲-۴-۳-۴ بیع کالی به کالی
۱۰۸.....	۴-۴ قرارداد استصناع
۱۰۹.....	۱-۴-۴ صور متصور برای تحقق قرارداد استصناع
۱۰۹.....	۲-۴-۴ استصناع و مقایسه آن با سلف
۱۱۲.....	۳-۴-۴ شرایط و احکام قرارداد استصناع
۱۱۳.....	۵-۴ عقد جعاله
۱۱۷.....	فصل پنجم: قرارداد آتی‌ها عقدی غیرمعین در اقتصاد اسلامی
۱۱۸.....	۱-۵ مقدمه
۱۱۹.....	۲-۵ ماهیت و اساس قرارداد آتی‌ها
۱۲۰.....	۱-۲-۵ مدیریت ریسک، کلیدی‌ترین مفهوم در بحث مشتقات و ماهیت قرارداد آتی‌ها
۱۲۱.....	۱-۱-۲-۵ مفهوم ریسک
۱۲۱.....	۲-۱-۲-۵ انواع نااطمینانی‌ها، منشأ ریسک‌های مختلف
۱۲۴.....	۳-۱-۲-۵ اهمیت اقتصادی توجه به نااطمینانی‌ها و مدیریت ریسک
۱۲۷.....	۲-۲-۵ موضوع قرارداد آتی‌ها
۱۲۹.....	۳-۲-۵ خرید و فروش قرارداد آتی‌ها قبل از سررسید
۱۳۰.....	۴-۲-۵ قیمت قرارداد آتی‌ها
۱۳۳.....	۳-۵ مقایسه تطبیقی قرارداد آتی‌ها با عقود معین
۱۳۴.....	۱-۳-۵ قرارداد آتی‌ها و بیع سلف
۱۴۰.....	۲-۳-۵ قرارداد آتی‌ها و بیع کالی به کالی
۱۴۴.....	۳-۳-۵ قرارداد آتی‌ها و عقد استصناع
۱۴۶.....	۴-۳-۵ قرارداد آتی‌ها و جعاله

۱۴۸	۴-۵ قرارداد آتی‌ها و قواعد عمومی قراردادها.....
۱۵۰	۱-۴-۵ قواعد عمومی و شرایط اساسی برای اعتبار قراردادها.....
۱۵۱	۱-۴-۵-۱ قصد طرفین و رضای آنها.....
۱۵۲	۲-۴-۵-۱ اهلیت طرفین.....
۱۵۲	۳-۴-۵-۱ مورد معامله.....
۱۵۴	۴-۴-۵-۱ مشروعیت جهت معامله.....
۱۵۵	۲-۴-۵ رفع چند شبهه از قرارداد آتی‌ها.....
۱۵۵	۱-۲-۴-۵ مشروع بودن علت معامله آتی‌ها.....
۱۵۶	۲-۲-۴-۵ قیمت شناور و غرر در قرارداد آتی‌ها.....
۱۵۸	۳-۲-۴-۵ اکل مال به باطل، سفته بازی و قمار در قرارداد آتی‌ها.....

۱۶۱..... فصل ششم: نتیجه تحقیق

۱۶۲	۱-۶ بررسی فرضیه‌های تحقیق.....
۱۶۷	۱-۲-۶ ارائه پیشنهادات.....

۱۶۹..... فهرست منابع و ماخذ

کلیات

۱-۱ مقدمه

فقه اسلامی فقهی پویاست و همواره در طول قرن‌های گذشته به کمک فقهای بزرگ اسلامی و به مدد اجتهاد و فتوی توانسته است خود را با مقتضیات زمان هماهنگ نموده و در صدد رفع مشکلات فقهی مسائلی برآید که در اثر پیشرفت صنعت و تجارت و سایر فعالیت‌های بشری به وجود آمده است. بررسی ابعاد مختلف فقهی - حقوقی پدیده‌های نوظهور اقتصادی - اجتماعی و امکان بکارگیری آنها در نظام اقتصادی اسلام وظیفه سنگینی است که بر دوش فقها و دانشمندان علوم اسلامی گذاشته شده است. در یکی دو قرن اخیر مسائل مختلف جدیدی تحت عناوین "مسائل مستحدثه" یا "عقود مستحدثه" مورد بحث و بررسی فقها و حقوقدانان قرار گرفته است. مسائل "مشتقات" و ابزارهای معاملاتی در این بازارها که آخرین مرزهای اقتصاد سرمایه‌داری است میدانی جدید به روی محققان اسلامی گشوده است که تطبیق آن با موازین فقهی نیز مسأله^۱ جدیدی است که چاره‌ای جز بحث و اجتهاد درباره آن وجود ندارد. مشتقات زائیده نیازهای عصر جدید است. عصری که در صحنه اقتصادی با "نااطمینانی‌های"^۲ مختلف دست به گریبان است و این نااطمینانی‌ها در کسب و کار و تجارت منشأ ریسک‌هایی هستند که پذیرفتن آن برای بنگاه‌های اقتصادی دشوار است. نتیجه تلاش‌های متخصصین مالی برای مقابله با این ریسک‌ها، ابداع ابزارهای مختلف مالی بوده است. یکی از این ابزارها که استفاده

---

1. Derivatives

2. Uncertainty

از آن در دو دهه گذشته رشد چشمگیری داشته است^۱ قرارداد آتی‌ها^۱ می‌باشد.

در این تحقیق در پی بررسی فقهی قرارداد آتی‌ها هستیم پس گریزی نیست قبل از پرداختن به مسائل فقهی - حقوقی مربوط با این ابزار و بازار آن تا حد مقدور آشنا شویم. بررسی فقهی یک مسأله جدید، بدون بررسی جوانب مختلف موضوع تحت بررسی امکان‌پذیر نخواهد بود. به همین دلیل این تحقیق را در دو بخش تنظیم کرده‌ایم. در بخش اول در دو فصل به بررسی آتی‌ها به لحاظ نظری پرداخته‌ایم. ابتدا به سیر تحولات ابزارهای معاملاتی و تاریخچه آتی‌ها اشاره کرده‌ایم. زمینه‌ها و بستر شکل‌گیری این ابزار و ویژگی کالاهای مربوط به بازار آتی‌ها را بررسی کرده‌ایم و در ادامه به معرفی مفاهیم آتی‌ها و بازارهایش توجه کرده‌ایم. دقت در این مفاهیم و ارتباط آنها با هم به شناخت بهتر آتی‌ها کمک می‌کند، مسأله‌ای که در بحث‌های فقهی - حقوقی نقشی کلیدی ایفا می‌کند.

در بخش دوم پس از آشنایی با موضوع آتی‌ها به لحاظ نظری و ماهیت این قراردادها در پی تطبیق آتی‌ها با عقود مشابه آن هستیم. فصل چهارم ابتدا عقود معینی را که به عنوان عقود مشابه آتی‌ها مطرح شده است و بعضاً ادعا شده می‌توان آتی‌ها را در این چارچوب‌ها پی‌ریزی کرد، بررسی می‌کنیم. در این قسمت سعی می‌شود به ماهیت این عقود و نوع نیازی را که در جامعه اقتصادی توسط آنها برطرف می‌شود اشاره شود. احکام و شرایط هر عقد متناسب این ماهیت آن عقد است که اهم آنها را در این فصل برشمرده‌ایم.

در فصل پنجم در کنار مطالب بخش نخست زمینه را برای بررسی تطبیقی این عقود با قرارداد آتی‌ها فراهم می‌سازیم، پس از بیان ماهیت آتی‌ها در این فصل به این مقایسه پرداخته و به تفاوت‌های اساسی این عقود با آتی‌ها اشاره می‌شود.

بنابراین در این تحقیق به دنبال پاسخ به سؤالات زیر هستیم:

۱ - "علت"^۲ ماهیت در قرارداد آتی‌ها چیست؟

---

1. Futures Contracts

۲. منظور از "علت عقد" در مباحث حقوقی "هدف نوعی" از انجام آن عقد می‌باشد. در فصل چهارم به این مطلب اشاره خواهیم کرد.

۲- آیا قرارداد آتی‌ها را می‌توان از عقود نامعین محسوب کرد؟

۳- آیا قرارداد آتی‌ها را می‌توان در قالب عقود معین طراحی کرد؟

۴- آیا قرارداد آتی‌ها از شرایط اساسی اعتبار برای قراردادها در اقتصاد اسلامی برخوردار

است؟

۲-۱- ضرورت موضوع

اگرچه در دو دهه گذشته مطالعات و تحقیقات مربوط به آتی‌ها بسیار توسعه یافته است، بازار مالی کشورمان هیچ ارتباطی با بازارهای آتی بین‌المللی نداشته و از این ابزار تاکنون در کشور استفاده نشده است. بکارگیری این ابزار معاملاتی در بازارهای مالی کشور مستلزم امکان‌سنجی‌ها و بررسی مختلف چه به لحاظ فقهی - حقوقی و به چه لحاظ آثار اقتصادی آن می‌باشد. با توجه به این که هنوز در ابتدای راه هستیم، بررسی‌ها و امکان‌سنجی‌های فقهی و تطبیقی این ابزارها با موازین فقهی هنوز جایگاه خود را به دست نیاورده و نیاز است تا زمینه اینگونه بحث‌ها و بستر کارهای اجتهادی در این زمینه فراهم شود. امید است که این نوشته بتواند با معرفی اجمالی آتی‌ها و بیان روش تحقیق در این زمینه بستر مناسبی را برای کارهای اساسی و جدی فقهی فراهم سازد و مشوق گامهای بعدی در این خصوص باشد. هدف ما فراهم نمودن زمینه بحث‌ها و مطالعات نظری برای به کارگیری و استفاده از مشتقات به ویژه آتی‌ها در نظام مالی اقتصاد اسلامی می‌باشد.

۳-۱- نوآوری تحقیق

بررسی قرارداد آتی‌ها و پرداختن به ماهیت این قراردادها که همان بحث مدیریت ریسک است و تطبیق این ماهیت با موازین فقهی در راستای امکان طراحی و به کارگیری آن در نظام مالی اسلامی از جنبه‌های جدید بودن و نوآوری این تحقیق می‌باشد. پرداختن به ماهیت قراردادها و به اصطلاح حقوقی بررسی علت قراردادها از مباحث اساسی حقوقی - اقتصادی

قراردادهاست. وجه تفکیک قراردادها از یکدیگر، همین ماهیت آنهاست. در این تحقیق سعی کردیم این جنبه از آتی‌ها را برجسته سازیم و به نظر می‌رسد پرداختن به انواع نااطمینانی‌ها و شناسایی آنها که منشأ به وجود آمدن انواع ریسک هستند مفهومی کلیدی در بحث مشتقات است. بررسی ضرورت مدیریت ریسک با اتخاذ استراتژی‌های پوشش ریسک کمک زیادی می‌کند تا با ماهیت آتی‌ها آشنا شویم.

۴-۱ فرضیه‌های تحقیق

با توجه به هدف تحقیق و سؤالات مطرح شده فرضیه‌های زیر مورد بررسی قرار می‌گیرند:

- ۱- امکان طراحی قرارداد آتی‌ها در قالب عقود معین اسلامی وجود ندارد.
- ۲- قرارداد آتی‌ها عقدی مستحدث و غیرمعین است.
- ۳- قرارداد آتی‌ها از شرایط اساسی اعتبار قراردادها در اقتصاد اسلامی برخوردار است.

۵-۱ روش تحقیق

این تحقیق به روش توصیفی - تحلیلی انجام خواهد شد. در هر دو بخش از منابع کتابخانه‌ای استفاده می‌شود و از مصاحبه با صاحب‌نظران استفاده می‌شود.

۶-۱ روش گردآوری اطلاعات

استفاده از کتاب‌های مرجع درباره آتی‌ها و استفاده از اینترنت مهمترین منابع این تحقیق خواهند بود. البته از نظریات صاحب‌نظران و مشاوره آنها نیز استفاده خواهد شد.

۷-۱ قلمرو تحقیق

قلمرو این تحقیق بازارهای مالی و مشتقات به ویژه آتی‌ها است و با توجه به هدف موضوع،

قواعد عمومی قراردادهای و فقه نیز از دیگر قلمروهای این تحقیق محسوب می‌شود.

۸-۱ استفاده‌کنندگان از تحقیق

- مراکز آموزشی و دانشگاهی
- مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه
- وزارت نفت (استفاده از آتی‌ها برای پوشش ریسک در فروش نفت)
- شرکت‌های سرمایه‌گذاری و بورس‌ها
- بانک مرکزی (در رابطه با آتی‌های مالی به ویژه نرخ بهره و نرخ ارز)
- وزارت بازرگانی (در مدیریت ریسک واردات یا صادرات)
- وزارت جهاد کشاورزی (سامان‌دهی قیمت محصولات و تولیدات کشاورزی)

۹-۱ واژگان کلیدی

- بازارهای مالی
- بورس
- نااطمینانی
- ریسک
- مدیریت ریسک
- پوشش ریسک
- سفته بازی
- آربیتراژ
- مشتقات
- قرارداد آتی‌ها
- عقود مستحدثه
- بیع سلف
- بیع کالی به کالی
- استصناع و جعاله
- ماهیت و علت معامله
- بیمه

بخش اول

بررسی قرارداد آتی‌ها به لحاظ نظری

- تحولات و توسعه ابزارهای معاملاتی

- معرفی قرارداد آتی‌ها و مفاهیم آن

۲

تحولات و توسعه ابزارهای

معاملاتی

- تاریخچه معاملات سلف
- از قرارداد سلف تا قرارداد آتی‌ها
- دارایی‌های پایه در قرارداد آتی‌ها

۱-۲ مقدمه

بررسی تاریخ "بازارهای سلف" و آتی‌ها^۱ این دید و شناخت را به فرد ارائه می‌دهد که چرا این بازارها به وجود آمده‌اند و هدف اولیه آنها چه بوده است. کسب این شناخت مهم است چرا که توسعه همین اهداف و گسترش آنها بوده است که به تعریف رایج و کنونی بازارهای سلف و آتی‌ها منجر شده است. آتی‌ها شکل تکامل یافته "قراردادهای سلف"^۲ هستند و قراردادهای سلف نیز سابقه‌ای طولانی در تاریخ معاملات و زندگی اقتصادی جوامع مختلف داشته است. اکثر قراردادهای و عقود سابقه طولانی در نظام‌های اقتصادی داشته‌اند و هر یک به تناسب نیازها و خواسته‌های مردم و برای برطرف سازی آنها طراحی شده و به کار گرفته می‌شده‌اند، به همین دلیل نمی‌توان تاریخ دقیق و مکتوبی را برای اولین بکارگیری این ابزارها بیان کرد. مثلاً شاید به نظر برسد که ابزار مشتقه "اختیارات"^۳ پدیده‌ای جدید و دستاورد عصر جدید است اما جالب است که بدانیم در کتاب نخست از "سیاست" ارسطو در بحث تدبیرها و فنون مال‌اندوزی، ارسطو "حکمت طالس" را نقل می‌کند و این حکمت طالس چیزی جز به کارگیری و سابقه اختیارات در گذشته‌های دور نمی‌باشد:

«طالس را از تنگدستی‌اش سرزنش می‌کردند و اینرا دلیلی بر بیهودگی حکمتش می‌گرفتند.

---

1. Forward and Futures Markets

2. Forward Contracts

باید دقت کرد که بین معاملات سلف غربی و اسلانی تفاوت است. سلف در کشورهایی تقریباً مانند بیع کالی به کالی است.

منظور ما از قرارداد سلف در این بخش، سلف به معنای رایج در کشورهای غربی بویژه آمریکاست. در بخش دوم به سلف اسلامی و

احکام آن اشاره می‌کنیم.

3. Options